

Bischoff Karl Bernhard (ur. 24.12.1807 r. w Niderröblingen – zm. 14.12.1884 r. w Stargardzie), ceniony twórca muzyki kościelnej, kompozytor, dyrygent, dyrektor muzyczny Stargardu, organista tytularny Kościoła Mariackiego w Stargardzie, tytularny królewski dyrektor muzyczny.

Pochodził z Turyngii, podobnie, jak jego poprzednik na stanowisku dyrektora muzycznego Stargardu Johann David Bach (1778-1848). Jego ojcem był ubogi muzyk wiejski, Heinrich Wilhelm Bischoff, kantor i pracownik oświaty. Matka, Marie Dorothee z domu Thöldin, pochodziła z Oberlingen. 27 grudnia 1807 r. Karl Bernhard został ochrzczony, a świadkami przyjęcia sakramentu byli - posiadacz ziemski Carl Ernest Lüttich, pastor w Einzingen, Friedrich Bernard Kutner i Katharine Johanne Sophie Röse, żona pastora w Niederröblingen.

Nazwisko Bischoff występowało wśród muzyków Turyngii dość często. Prowadzili oni działalność artystyczną, twórczą i pedagogiczną w miejscowościach Dessau, Ellrich, Frankenhausen, Frankfurt nad Mennem, Hildesheim, Köln i Leipzig. Pierwsze kroki na drodze muzycznej stawiał Karl Bernhard pod kierunkiem ojca. Grę na fortepianie opanował wystarczająco dobrze, aby w 1792 roku prefekt chóru w Halle, Theodor Richter, zabrał dwunastoletniego chłopca do rodzinnego miasta Georga Friedricha Haendla (1685-1759). Poszerzał tam swoją wiedzę i umiejętności muzyczne pod kierunkiem Johanna Friedricha Nauëgo (1787-1858), doktora filozofii, kompozytora muzyki religijnej, organisty i dyrektora muzycznego uniwersytetu Halle. Nad jego edukacją czuwali również Theodor Richter, Netto i Abel. K. B. Bischoff występował w Halle jako zwykły chórzysta, pierwszy sopran a także solista. Wkrótce po przybyciu do miasta został uczniem szkoły Daniela Gottloba Türka (1756-1813), doktora i dyrektora muzycznego, którego najwybitniejszym uczniem był Johann Gottfried Carl Loewe (1796-1869), późniejszy dyrektor muzyczny Szczecina. Przygotowywał się w niej od rozpoczęcia studiów teologicznych na Uniwersytecie w Halle. Bischoff zgłębiał wówczas tajniki teorii muzyki, będąc związanym ze stowarzyszeniem śpiewaczym i chórem męskim, złożonym z blisko stu śpiewaków. Jego nadzwyczajne zdolności muzyczne pozwoliły mu współpracować z członkami kilku kręgów muzycznych, w których prowadził działalność koncertową. Zdobyta wiedza i doświadczenia umożliwiły mu podjęcie pracy pedagogicznej, w charakterze nauczyciela gry na fortepianie, śpiewu i teorii muzyki. Po rozpoczęciu studiów teologicznych K. B. Bischoff zaangażował się w studenckie ruchy wolnościowe, a jego głoszone publicznie radykalne poglądy polityczne, stały się powodem wydania mu przez władze uczelni nakazu opuszczenia miasta. Korzystając z pomocy przyjaciela, Bischoff wyjechał do Berlina, gdzie poświęcił się wyłącznie studiom muzycznym. Po powrocie do domu rodzinnego rozpoczął komponowanie. Początkowo były to jedynie miniatury - pieśni z akompaniamentem fortepianu, pieśni na chór mieszany i męski a cappella, kwartety wokalne, chorały i drobne utwory fortepianowe. Pierwszym większym utworem K. B. Bischoffa, skomponowanym w 1835 roku było *Vater unser* (Ojcze nasz) na głosy męskie z akompaniamentem instrumentów dętych. W tym samym czasie powstały *Gruss an Sangerhausens Jägercorps* oraz *Introdukcja i walc*.

18 lipca 1837 roku w odpowiedzi na ofertę ogłoszoną w „Weimarischen Zeitung”, Bischoff skierował do władz miejskich Altenburga, miasta położonego między Lipskiem a Gerą, propozycję objęcia stanowiska dyrektora muzycznego. Mimo,

że nie wspomniał ani słowem o swej aktywności w korporacji studenckiej w Halle i nakazie opuszczenia miasta, posady nie otrzymał.

Od 1839 do 1842 roku był słuchaczem Królewskiego Instytutu Muzyki Kościelnej w Berlinie. Po ukończeniu studiów, w marcu 1843 roku, odpowiedział pozytywnie na przesłaną trzy lata wcześniej propozycję podjęcia pracy w charakterze prywatnego nauczyciela muzyki w Stargardzie na Pomorzu.

Przybył tam 2 marca 1843 roku, przystępując niemal natychmiast do organizowania męskiego stowarzyszenia muzycznego, na wzór prowadzonego w Berlinie przez Carla Friedricha Zeltera (1758-1832) *Liedertafel*. 14 września 1844 roku zorganizował w stargardzkim Kościele Mariackim uroczysty koncert, już z udziałem nowego zespołu. Blisko dwa tygodnie później (29 września) odbyło się tu pierwsze *Pomorskie Święto Pieśni*, w którym wzięły udział stowarzyszenia śpiewacze i muzyczne ze Szczecina i innych, większych miast pomorskich. Zapadło wówczas postanowienie powołania do życia Fundacji Pomorskiego Związku Śpiewaczego *Concordia*. W drugim *Pomorskim Święcie Pieśni*, tym razem w Kościele św. Jana wzięło udział więcej wykonawców niż w pierwszym. Stało się to podstawą podjęcia decyzji o organizowaniu tego rodzaju spotkań śpiewaczych każdego roku w okresie Zielonych Świąt. Zamierzenie to nie zostało jednak wprowadzone w życie. W 1847 roku na przeszkodzie stanęła ogólna drożyzna, rok później wybuchły marcowe niepokoje, a do tego dołączyła się epidemia cholery. Bischoff miał jednak powody do zadowolenia. W 1846 roku, w odpowiedzi na propozycję władz miejskich, po wysłuchaniu przez króla Friedricha Wilhelma IV Kantaty na głosy solowe, chór i orkiestrę *Der Christ* K. B. Bischoffa, przyznany mu został zaszczytny tytuł królewskiego dyrektora muzycznego. W uzasadnieniu awansu zawodowego stargardzkiego kompozytora i dyrygenta podkreślone zostały jego wielkie zasługi w pielęgnowaniu pomorskiego ruchu śpiewaczego a także nadzwyczajne umiejętności, jako wybitnego dyrygenta chóralnego. W okresie świąt Wielkiej Nocy 1848 roku K. B. Bischoff został zaangażowany na stanowisko nauczyciela śpiewu w Gimnazjum Groeningianum. Wykładał jednocześnie w Wyższej Szkole dla Dziewcząt (Höhere Töchterschule) oraz w Powszechnej Szkole Miejskiej (Allgemeine Stadtschule). Był wówczas kantorem obu głównych, ewangelickich kościołów miasta. Mimo to nie czuł się w pełni usatysfakcjonowany, skoro 20 marca 1848 roku wystosował pismo do burmistrza Stargardu, protestując przeciwko złej kondycji finansowej i niskiej pozycji społecznej nauczycieli. Bronił w ten sposób rangi i znaczenia stanowiska dyrektora muzycznego miasta.

Nawet po zorganizowanym w 1857 roku w Szczecinie *Pomorskim Święcie Pieśni*, nie zostały jeszcze stworzone warunki do założenia związku śpiewaczego obejmującego całe Pomorze. Nastąpiło to dopiero 31 lipca 1864 roku, po kolejnym *Pomorskim Święcie Pieśni* w Stargardzie. K. B. Bischoff napisał deklarację programową i opracował Statut Pomorskiego Związku Śpiewaczego. Rozpoczął on działalność bez zespołów śpiewaczych okręgu rządowego w Koszalinie.

Podczas *Dnia Śpiewaczego* w Szczecinie, który zorganizowany został 20 kwietnia 1858 roku, Bischoff znalazł się co prawda, jako przedstawiciel Stargardu, w Komisji organizującej imprezę, ale nie został, jak tego oczekiwał, oficjalnym, związkowym dyrygentem. Gdy 16 lipca 1858 roku w *Julo* w Goławiu koło Szczecina, został poświęcony sztandar *Pomorskiego Związku Śpiewaczego*, Bischoff prowadził

koncert *Środkowo-Pomorskiego Związku Śpiewaczego* w Łobzie, w którym wzięło udział 400 śpiewaków. Tym samym na Pomorzu działały dwa związki śpiewacze, a z koszalińskim okręgiem rządowym trzy. Gdy przestał istnieć *Szczeciński Związek Śpiewaczy*, stargardzki dyrektor muzyczny działał nadal w *Środkowo-Pomorskim Związku Śpiewaczym*, a od listopada 1868 roku rozpoczął wydawanie w Stargardzie miesięcznika *Pommersche Sangerhalle*. Każdego roku, oprócz 1870, w którym trwały działania wojenne, organizował święta śpiewacze, kolejno w Wrietzen nad Odrą (1871), Nowogardzie (1872), Dobrej Nowogardzkiej (1874), Węgorzynie (1875) i w Gryficach. W tym okresie powstała większość jego kompozycji na chór męski a cappella. Bischoff stał się aktywnym rzecznikiem męskiego ruchu śpiewaczego na Pomorzu. Jednak powstanie *Pomorskiego Związku Śpiewaczego* działającego w ramach *Niemieckiego Związku Śpiewaczego* nastąpiło dopiero 22 stycznia 1928 roku, czterdzieści cztery lata po jego śmierci.

Karl Bernhard Bischoff był cenionym twórcą muzyki kościelnej, ale w jego spuściznie twórczej dominują utwory muzyki okolicznościowej. Pomimo dużego obciążenia pracą zawodową i komponowaniem w 1871 roku został następcą Scheuermanna na stanowisku organisty tytularnego Kościoła Mariackiego w Stargardzie. Zmarł dziesięć dni przed 77 urodzinami, 14 grudnia 1884 roku i został pochowany na starym cmentarzu stargardzkim. Ze spuścizny twórczej Bischoffa szerszą popularność i uznanie zyskały jedynie - Kantata *Der Christ*, oratorium *Die Kronung Joes* oraz *Kantata na święto zmarłych*. Z utworów niewątpliwego autorstwa Bischoffa, w zasobie Archiwum Państwowego w Szczecinie zachowały się: Aria op. 19 na bas z akompaniamentem fortepianu lub organów (rękopis), Humoreska *Der Trunk aus dem Stiefel* op. 21 na głos z towarzyszeniem fortepianu (druk, Leipzig), Pieśń *Ich weiss eine Jungfrau zart und fein* na baryton solo i chór męski z akompaniamentem fortepianu (druk, Leipzig), Pieśń *Ein Geistliches Abendlied* na bas z akompaniamentem fortepianu (druk), *Kantata pogrzebowa* na sopran solo i chór mieszany (rękopis), Oratorium *Der Christ* na głosy solowe, chór i orkiestrę (druk), i wyciąg fortepianowy od numeru 6 do 21, Oratorium *Kronung Joas* na głosy solowe, chór i orkiestrę od numeru 2 do 14 bez uwertury (rękopis), Uwertura do oratorium *Kronung Joas* (rękopis).

Literatura:

1. J. Schubert, *Musikalisches Conversations - Lexikon*, Leipzig 1877.
2. W. Schwarz, *Pommersche Musikgeschichte*, Bd. II: Lebensbilder, Koln, Wien 1998.
3. M. Szczęsny, *Prolegomena do historii kultury muzycznej Stargardu w latach 1534 - 1939* [w:] Dawny Stargard i jego mieszkańcy. Materiały z sesji naukowej w Stargardzie 18 - 19 X 2000, pod red. M. Majewskiego, Stargard 2000.
4. B. Zakrzewska-Nikiporczyk, *Życie muzyczne Pomorza w latach 1815-1920*, (z serii: Kultura Muzyczna Północnych Ziem Polski nr 2), Gdańsk 1982.